

РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ СТАНУ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ В УМОВАХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

А Розкривається ефективність впливу розробленої моделі та впроваджені методики здоров'язбережувального навчального середовища на стан фізичного здоров'я учня та позитивний вплив такого середовища на рівень навченості учнів початкової школи.

Ключові слова: здоров'язбережувальне навчальне середовище, здоров'язбережувальні технології, моніторинг стану здоров'я, рівень навченості учнів, початкова школа.

Постановка проблеми. Здоров'я людини відображає одну з найпріоритетніших сторін життя суспільства і тісно переплітається з правом людини на фізичне, духовне, соціальне благополуччя при максимальній тривалості її активного життя. Здоров'я як цілісний соціально-психологічний компонент становить важливий інтегративний критерій якості сучасної освіти. Згідно зі здоров'язбережувальним аспектом, освіта повинна здійснюватися у сприятливому середовищі, що забезпечує високий рівень розвитку особистості у комплексному поєднанні медичної, психологічної, педагогічної та здоров'язбережувальної складових навчально-виховного процесу.

Державний стандарт загальної початкової освіти розглядає здоров'я учнів через його фізичну, психічну, соціальну та духовну складові [2]. Для збереження та зміцнення здоров'я школярів навчально-виховний процес і навчальне здоров'язбережувальне середовище доцільно формувати як здоров'язбережувальне таким чином, щоб вони сприяли розвитку здоров'я особистості в цілісності всіх його складових. Створення здоров'язбережувального навчального середовища в школі треба вважати підґрунтям для формування у молодого покоління життєвих здоров'язбережувальних навичок через систему загальної середньої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження основних характеристик здоров'я збережувального навчального середовища загальноосвітнього закладу, визначення здоров'язбережувального навчального середовища та його складових подані в наукових працях О.М. Ващенко [1], О. Є. Подгорної [5], А. Цимбалару. На впровадженні здоров'язбережувальних технологій у початковій школі наголошує в своїх роботах академік О. Я. Савченко [6]. Так, О. М. Ващенко [1] дає класифікацію здоров'язбережувальних технологій та визначає педагогічні умови створення здоров'язбережувального середовища сучасної початкової школи. Особливості здоров'язбережувальної освітньої технології «Довкілля» розкриті у працях В.Р. Ільченко та К. Ж. Гуза [3;4]. Методика формування здоров'язбережувального навчального середовища розроблена Н. К. Смірновим [8]. Учений визначає здоров'язбережувальне навчальне середовище як середовище навчальної і виховної діяльності, в якому виключаються або стають мінімальними шкідливі для здоров'я учнів дії школи і всього освітнього процесу [7, с. 24]. Методику взаємодії між учителем та учнем при створенні ефективного здоров'язбережувального середовища, розроблену Н. К. Смірновим, нами взято до уваги при формуванні власних методичних рекомендацій щодо

впровадження здоров'язбережувального навчального середовища в навчально-виховний процес початкової школи.

Метою статті є розкриття ефективності розробленої моделі та методики здоров'язбережувального навчального середовища в практиці початкової школи, аналіз результатів експериментальної роботи щодо впливу такого середовища на збереження стану фізичного здоров'я учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. У експериментальних школах (Полтавських ЗОШ I-III ст. №№ 11, 24, 25, 36, Ялтинській ЗОШ I-III ст. №7, Дніпровській СЗБШ I-III ст. Верхньодніпровського району Дніпропетровської області) навчання у початкових класах проводилося з використанням розробленої нами методики формування здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи. Експериментом було охоплено 840 учнів і 37 учителів.

У контрольних школах (Полтавських ЗОШ I-III ст. №9, 30, 32 та Тахтаулівській ЗОШ I-III ст. Полтавського району Полтавської області) навчання 760 учнів початкової школи проводилося за традиційною системою без застосування методики формування здоров'язбережувального навчального середовища.

Під час педагогічного експерименту проведено моніторингове дослідження стану здоров'я учнів початкових класів за профілактичними оглядами протягом 2011–2013 рр. Метою дослідження стало визначення впливу здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи на стан здоров'я учнів, порівнюючи дані з експериментальних і контрольних шкіл.

Моніторинг стану здоров'я учнів було проведено за результатами профілактичних оглядів в експериментальних і контрольних школах. Для проведення моніторингу визначені основні критерії:

- 1) виявлено кількість здорових учнів;
- 2) кількість учнів з вадами зору;
- 3) кількість учнів з порушеннями опорно-рухового апарату;
- 4) виявлено патологій у дітей;
- 5) кількість учнів, які перебувають на диспансерному обліку.

Для перевірки стану здоров'я учнів було проведено три заміри: початковий (2011 р.), проміжний (2012 р.) та заключний (2013 р.). Результати проведених замірів щодо визначених основних критеріїв у експериментальних і контрольних школах спостерігаємо за рис. 1.

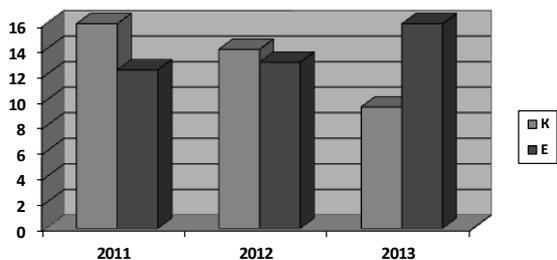


Рис. 1. Діаграма, що ілюструє кількість здорових учнів (2011-2013р.)

Перший взятий нами критерій для проведення моніторингу – кількість виявлених здорових учнів під час проходження профогляду. Як показує діаграма, кількість здорових дітей у контрольних школах з року в рік зменшується (16%, 14%, 9,5%). У експериментальних школах цей показник щороку збільшується (12,4%, 13%, 16%).

Наступний взятий нами критерій – кількість учнів з виявленими порушеннями зору. При цьому звертали увагу на наявність короткозорості. Вроджені патології зору не розглядаємо, оскільки вони потребують серйозного лікування, а можливо, і хірургічного втручання в спеціальних офтальмологічних відділеннях. При проведенні профоглядів відокремлюємо набуту короткозорість протягом життя. Саме цей показник беремо за основу при визначенні впливу здоров'язберезувального навчального середовища. На рис. 2 показано загальну кількість учнів з порушенням зору:

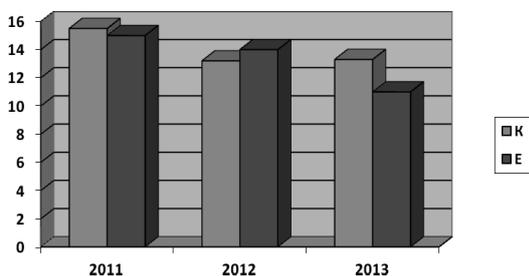


Рис. 2. Діаграма, що ілюструє кількість учнів з порушення зору (2011–2013 рр.)

Цей показник у контрольних школах тримається на рівні 15% – 13%. У експериментальних школах цей показник щороку знижується (15% – 11%).

На рис. 2-а показано кількість дітей які мають короткозорість:

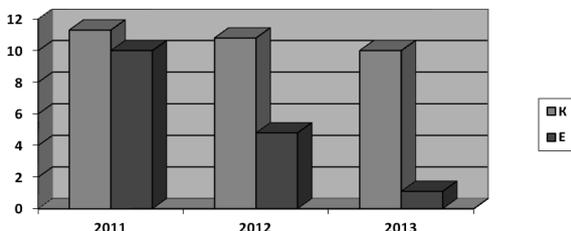


Рис. 2-а. Діаграма, що ілюструє кількість учнів, у яких виявлена короткозорість (2011–2013 рр.)

У контрольних школах цей показник тримається на рівні 11,3% – 10%. У експериментальних школах цей показник щороку знижується (10% – 1,1%).

Третій критерій здоров'я, взятий нами для моніторингу, – виявлення порушень опорно-рухового апарату. Розглядаючи його, також не беремо до уваги вроджені патології. За основу беремо кількість набутих сколіозів протягом навчання у 1–4 класах. На рис. 3 спостерігаємо загальну кількість виявлених порушень опорно-рухового апарату: К – 21,4%, 17,2%, 20%; Е – 0%, 17%, 16%.

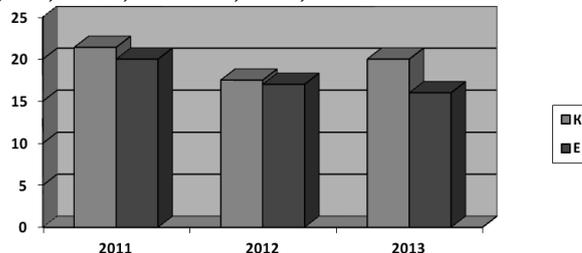


Рис. 3. Діаграма, що ілюструє кількість учнів з порушеннями опорно-рухового апарату (2011-2013р.)

На рис. 3-а показано окремо кількість виявлених сколіозів у учнів: К – 9,6%, 7,7%, 6,8%; у Е – 5%, 3,2%, 2,2%:

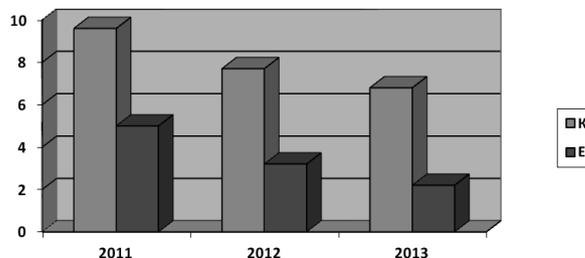


Рис. 3-а. Діаграма, що ілюструє кількість учнів, у яких виявлений сколіоз (2011–2013 рр.)

Дані діаграми засвідчують, що показники у контрольних школах тримаються фактично на одному рівні (21% – 20%; 9,6% – 6,2%). У експериментальних школах цей показник щороку зменшується (20% – 16%; 5% – 2,2%).

Під час співставлення результатів експериментальних досліджень кількості дітей, які мають патології (рис. 4), виявляємо, що в експериментальних школах цей показник щороку дещо зменшується (87,5% – 84%), а у контрольних щороку збільшується (78% – 90,2%):

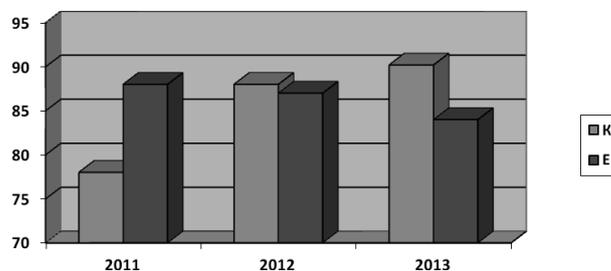
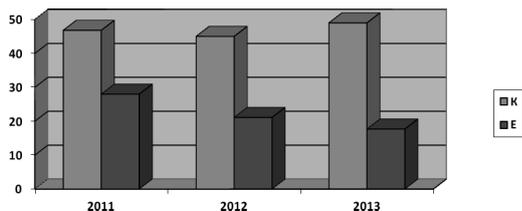


Рис. 4. Діаграма, що ілюструє кількість виявлених дітей з патологією (2011-2013р.)

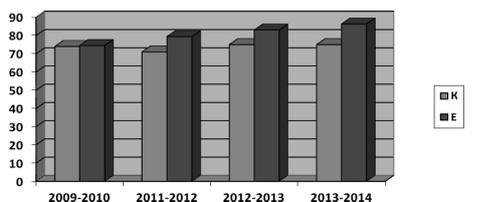
Наступний критерій, який розглядаємо, – це кількість дітей, які перебувають на диспансерному обліку (рис. 5). У контрольних школах показник «Д» – обліку з 46,8% збільшився до 49%. У експериментальних школах кількість дітей, які перебувають на «Д» – обліку, зменшується з 28% до 17,7%.



➤ **Рис. 5. Діаграма, що ілюструє кількість учнів, які перебувають на «Д» – обліку (2011–2013 рр.)**

Таким чином, проведений моніторинг стану фізичного здоров'я учнів початкової школи контрольних та експериментальних шкіл за п'ятьма основними показниками профілактичних оглядів засвідчив, що в експериментальних школах відмічається покращення стану здоров'я учнів. Про це говорять такі дані: кількість здорових дітей з року зростає (4%), кількість учнів, які позбулися короткозорості, також зростає і за останні три роки цей показник становить 8,9%; щороку кількість сколіозів зменшується (за останні три роки 5% до 2,2%). У контрольних школах кількість дітей, у яких виявлені патології, збільшується, тоді як у експериментальних школах кількість таких дітей зменшується (рис. 4). Також у експериментальних школах щорічно зменшується кількість дітей, які перебувають на диспансерному обліку.

Оскільки навчально-виховний процес в першу чергу повинен забезпечити виконання Державного стандарту загальної початкової освіти, учні повинні отримати якісні високі знання з усіх предметів навчального плану, то метою наступного етапу нашого дослідження є виявлення впливу розробленого здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи на рівень навченості учнів. Оскільки основним завданням системи освіти в цілому залишається підвищення якості освіти, то якість освіти в умовах здоров'язбережувального навчального середовища є актуальним питанням. На цьому етапі дослідження ми порівняли рівень навченості учнів четвертих класів контрольних та експериментальних шкіл (рис. 6):



➤ **Рис. 6. Результати моніторингу навченості учнів четвертих класів, які навчалися в умовах здоров'язбережувального навчального середовища (Е – експериментальні класи) і при традиційному навчанні (К – контрольні класи)**

Дудко С. Г. Результати експериментальних досліджень стану здоров'я учасників в умовах здоров'язбережувального середовища початкової школи.

Ⓐ *Раскрывается эффективность воздействия разработанной модели и внедренной методики здоровьесберегающей учебной среды на состояние физического здоровья ученика и положительное влияние такой среды на уровень обучаемости учащихся начальной школы.*

Ключевые слова: здоровьесберегающая учебная среда, здоровьесберегающие технологии, мониторинг состояния здоровья, уровень обучаемости учащихся, начальная школа.

Dudko S.H. The results of experimental studies of the students' health status in conditions of health-learning environment in primary school.

Ⓢ *The article reveals the effectiveness of the impact model developed and implemented methods of health-learning environment on student's physical health and a positive impact of that environment on the level of learning of primary school students.*

Key words: learning environment, development technologies of health, monitoring health status, level of training of students, primary school.

При порівнянні даних рівня навченості учнів у початкових класах при запровадженні здоров'язбережувального навчального середовища в експериментальних школах та в умовах традиційного навчання в контрольних школах виявлено, що у контрольних школах рівень навченості учнів щороку приблизно однаковий, хоча і коливається на один-три відсотки. У експериментальних школах рівень навченості учнів щороку збільшується: протягом 2009–2014 років збільшився на 11,8%. На нашу думку, це, перш за все, пов'язане з тим, що впровадження розробленого здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи (педагогічних умов та дидактичної моделі здоров'язбережувального навчального середовища) вносить в навчальний процес зміну та різноманітність навчальної діяльності через зменшення статичного навантаження на учня, використання навчальних маячків, сенсорних хрестів, екологічних сюжетних панно, використання хорового співу на всіх уроках, запровадження уроків у зеленому класі, уроків-екскурсій в природу, робота на екологічній стежинці, днів у довіллі, підвищення інтересу до предметів суспільно-гуманітарного спрямування завдяки залученню учнів до дитячих громадських об'єднань, приділення більшої уваги до фізкультурної та спортивно-масової діяльності.

Висновки. Отже, експериментальне дослідження та виявлення результатів впровадження здоров'язбережувального навчального середовища в початковій школі доводять, що розроблене здоров'язбережувальне навчальне середовище початкової школи забезпечує збереження та зміцнення здоров'я дітей і позитивно впливає на стан фізичного здоров'я учнів, покращує рівень навченості учнів. Відтак, запровадження здоров'язбережувального навчального середовища початкової школи обумовлене двома складовими: збереження, зміцнення, розвиток здоров'я учня початкової школи та забезпечення і підвищення якості освіти.

Список використаних джерел

1. Ващенко, О. М. Особливості формування у молодших школярів здоров'язбережувальних умінь і навичок // Сучасні технології навчання в початковій освіті: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (13-14 квітня 2006 р.) / Редкол.: З. Сиверс, О. Кононко, Е. Белкіна та ін. – Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2006. – С. 19–21.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти // Початкова школа – 2011. – №7.
3. Ільченко, О. Г. Втілення екологічних ідей в освітньому середовищі сучасної школи / О. Г. Ільченко // Бієкологія: теорія, практика та методичні аспекти вивчення в загальноосвітній та вищій школі: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 7–8 лютого 2008 р. – Полтава: Друкарська майстерня, 2008. – С. 167–169.
4. Ільченко, В. Р. Модернізація освіти: здоров'язбережувальне середовище як національна проблема / В. Р. Ільченко, К. Ж. Гуз // Педагогіка. – 2011. – № 4. – С. 3–7.
5. Подгорная, О. Е. Проектирование здоровьесберегающего пространства общеобразовательной школы средствами личностно-ориентированного образования: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ольга Ефимовна Подгорная. – Тирасполь, 2005. – 211 с. Савченко, О. Я. Покликання початкової школи // Початкова школа. – 2008. – № 2. – С. 1–3.
7. Смирнов, Н. К. Здоровьесберегающие образовательные технологии и психология здоровья в школе / Н. К. Смирнов. – [2-е изд.]. – Москва: АРКТИ, 2006. – 320 с.
8. Смирнов, Н. К. Руководство по здоровьесберегающей педагогике. Технологии здоровьесберегающего образования / Н. К. Смирнов. – Москва: АРКТИ, 2008. – 282 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції: 24.10.2014

состояния здоровья учащихся в условиях здоровьесберегающей